

HALİD ZİYA UŞAKLIĞİL

BİR ACI
HİKÂYE

AÇIKLAMALI
ORJİNAL METİN

HALİD ZİYA UŞAKLIGİL
BİR ACI HİKÂYE

Can Miras

Bir Acı Hikâye, Halid Ziya Uşaklıgil

© 2022, Can Sanat Yayınları A.Ş.

Tüm hakları saklıdır. Tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

1. basım: Hilmi Kitabevi, 1942

Can Yayınları'nda 1. basım: Ocak 2022, İstanbul

Bu kitabın 1. baskısı 2000 adet yapılmıştır.

Dizi editörü: Mustafa Çevikdoğan

Yayına hazırlayan: Necati Tonga

Düzeltili: Mert Tokur

Mizanpaj: Bahar Kuru Yerek

Sanat yönetmeni ve dizi tasarımı: Utku Lomlu / Lom Creative (www.lom.com.tr)

Kapak uygulama: Pelin Kahraman / Lom Creative (www.lom.com.tr)

Baskı ve cilt: Türkmenler Matbaacılık Reklam San. ve Tic. Ltd. Şti.

Maltepe Mah. Gümüşsuyu Cad. No: 16-18

Topkapı, İstanbul

Sertifika No: 43087

ISBN 978-975-07-5602-3

CAN SANAT YAYINLARI

YAPIM VE DAĞITIM TİCARET VE SANAYİ A.Ş.

Maslak Mah. Eski Büyükdere Cad. İz Plaza Giz, No: 9/25, Sarıyer / İstanbul

Telefon: (0212) 252 56 75 / 252 59 88 / 252 59 89 Faks: (0212) 252 72 33

canyayinlari.com/9789750756023

yayinevi@canyayinlari.com

Sertifika No: 43514

HALİD ZİYA UŞAKLIGİL BİR ACI HİKÂYE

Yayına hazırlayan
Necati Tonga

ANI

♥can

Halid Ziya Uşaklıgil'in Can Yayınları'ndaki diğer kitapları:

Aşk-ı Memnu, 2016

Aşk-ı Memnu (Günümüz Türkçesiyle), 2016

Bu muydu?, 2016

Mai ve Siyah, 2016

Mai ve Siyah (Günümüz Türkçesiyle), 2016

Ferdi ve Şürekâsı, 2016

Ferdi ve Şürekâsı (Günümüz Türkçesiyle), 2016

Bitmemiş Defter, 2018

Saray ve Ötesi, 2019

Saklanan Düşman, 2019

Kırık Hayatlar, 2020

Kırık Hayatlar (Günümüz Türkçesiyle), 2020

Kâbus, 2021

HALİD ZİYA UŞAKLIGİL, 1865'te İstanbul'da doğdu. Aslen Uşaklı olan ailesi daha sonra İzmir'e yerleşmişti. 1878'de İstanbul'dan İzmir'e taşınan Halid Ziya, bu şehirde eğitimine devam etti, Fransızca ve İtalyanca öğrendi. Bir yandan Türkçe edebiyatta kendini geliştirirken bir yandan da Fransızcadan yaptığı çevirileri yayımlatma fırsatı buldu. Kitap olarak yayımlanan ilk çevirisi Jean Racine'in *Le Thébaïde* adlı eseridir. Bir şiiri Muallim Naci'den sert bir eleştiri alınca şiirden uzaklaştı ve nesre yoğunlaştı. 1884'te İzmir'de arkadaşlarıyla *Nevruz* gazetesini çıkardı. Bir süre İstanbul'da yaşadıkdan sonra tekrar İzmir'e dönüp *Hizmet* ve *Ahenk* gazetelerini kurdu. *Sefile* romanı ilk sayıdan itibaren *Hizmet*'te yayımlandı. *Sefile*'yi *Nemide* izledi. 1893'te tekrar İstanbul'a yerleşen Halid Ziya, 1896'da *Mai* ve *Siyah*'ın tefrikasıyla *Servet-i Fünun*'a katıldı. Ardından *Aşk-ı Memnu* geldi. *Kırık Hayatlar*'ın tefrikası bitmemişken istibdat idaresinin baskılarına dayanamayıp yazmayı bıraktı. 1908'e kadar ara verdiği yazı hayatına *Sabah*'ın başyazarı olarak döndü ve bu gazetede *Nesli-i Ahir*'in tefrikasına başladı. V. Mehmed'in tahta çıkmasından sonra İttihat ve Terakki idaresi tarafından mabeyin başkâtipliğine atandı. Bu göreve dört yıl devam etti. 1915'te Almanya'ya gönderildi. Cumhuriyetin ilanından sonra, 1906'dan beri yaşadığı Yeşilköy'deki köşküne çekildi ve eski eserlerinin dilini sadeleştirerek yeni baskılarını hazırlamaya başladı. 1937'de oğlu Vedat'ın intiharıyla büyük bir yıkım yaşadı. 1945'te Yeşilköy'de öldü.

Halid Ziya Uşaklıgil (1942).

“Bir acı hikâye,, hakkında

Yazan: Halid Ziya Uşaklıgil

— 1 —

Yeğenim Ali Ekrem Uşaklıgil:
Senin o kadar sevdiğin ve vefatı
faciasına o kadar yandığın Halid
Vedad için yazılmış bu yazıları, işte,
seninle beraber birçok dostların ısrarına
mukavemet edemiyerek nihayet
neşre karar veriyorum.

Buna razısettirmek istediler ki
bu yazılar bir san'at eseri ve bir şiir
dergi olmak üzere iki cihette mü-
hindir: Birincisinde alınyazılar,
bundanlar san'at namına hiçbir şeyler
yok. Bu, meselâ ilâzîlî sanii
Young'un kızının vefatı üzerine
nazmettiği "Grece düşünceleri" ese-
ri budur. Ricâzâdeniz sevgili oğla
Nejadî ölümlen kurtaramadığı za-
man yazdığı en nefis kitabı, kabu-
linden edebiyatta bir mevâile hak
hâlinde edilebilecek bir eser değildi,
sadece bedbaht bir babanın mazlum
bir oğlu için çığırışından kopan
sakın fakat deniz bir hicran ahları,
bir bedbaht baba ki kara toprakları
dışın âle yavrusunda, sonra
kendisini de oraya pek yaklaştıran
bir zamanında, hayatının en büyük
saadet ümidini, en kıymetli sıhah
merdânını da bir kaza darbisine kur-
ban gitmiş görürsün.

Evet, bu yazılarda san'at, edebi-
yatla hiçbir münasehiti yok, yalnız
sadeleşmiş içinden çıkan öyle, bir
fecatî var ki, eziz lüma bir kıy-
met almamak irâb edersen, yalnız
bu kâfidir.

Yazılar basılmak üzere gözden
geçtikten, yapıtlarını yayay
ve, parasızda burasında ikilip du-
rarak çevirdiğiz dakikâ etmemek
mümkün olmadı: Bütün sadeleşmiş,
her türlü san'at ziyetlerinden üp-
kâklığına rağmen, muhtelif salhah-
rî sâkıfî içinde dersten ede ede öy-
le bir neticeye vâkıd oluyor ki, on-
ya kadar bütün beikmiş olan ün-
halar, bendenize cıdırını yaracak
müthiş bir tazake ile patlayın fıka-
ran bir kızın buhas tesirini yapıyor.

Haniya bazı facialar, bazı nes-
deler vardır ki sükkün içinde yayıla
yayıla inkışaf edip dururken böyle
bir istihzar devresinden sonra, za-
gıhan, eğerleri parçalayarak, gö-
ğüsleri yırtarak kopan bir feryad
tızyainle sönüp gider; bu yazılarda
da böyle bir tesir var, yahud buna
öyle geliyor, belki aynı arıyı duy-
muş olan baharlarda, yahud onların
anılarına tahayyül edilebilecek olan-
larda da bu tesir hâsıl olacaktır.
Herhalde bu, arandarak ilizâm ile
yapılmış bir suna değildir, facianın
kendisinden doğan bir neticedir.

Eserin bir ibret dersi olmasına
gönlere; Bu, doğrudur. Onlar gö-
rülerek ki oğlunda dünyaya gözle-
rini açtıktan beshyarak kendisine
hiyanet eden hayata som bir nazarı
nefrin anıktan sonra uyandırmayacak
bir işkunun derinliklerine dalmasın
kadar, hergün, her saat, her adında
meşgul oldum; hayatında, bütün
kudretimin vâsile, onun mevcudî-
yeti öyle bânîtirine dolmuş, binbir
rile bir sarmak olmuş idi ki hiçbir
kuvvet onları ayırtamayacak zâne-
lanabilir; tek e, ne kadar iyi ye-
tistirilmek mümkünse öyle yetmiş
diye... Ve öyle yetmiş, öyle serpa-
ldı; sonra, rûzâsın hâli dâbcede
kökünden koparak yerleşe serilbi,
ortada yalnız sarıdığı, tutunduğu,
çürük, kol, kendisine hayât ve ne-
ve veren taze yapı kavrayandan üp-
plâveren çıplak, kökünden beshyara-
rak varlığını kemiren bir kurdî ile
gövdesine, yapraklarına kadar sol-
muş, harab bir köhne ağaç kaldı.

Defiler ki evlâd acısını ökecek
bir miyar yoktur. Bu da doğrudur
fakat belki yalnız tek bir miyar
vardır: O acıyı ıbsat eden baharlar
ne kâşir çok ve zengin ise, sarfedi-
len emekler ne kadar ağır ve bol,
bundanlar hâsıl olan neticeler ne
kadar dolgun ve meşad ise duyul-
lan acının azeri de e nisbette yakı-
cudur. Anılar ve baharlar için şâ-
rak ilzet deniz de buradadır: Çu-
cuklarına fazla bağlanmasınlar, on-
larla fazla sarmak dolus olmasınlar,
her şeyi mukadderatın hükmine ve
onların varlığını Eshamirrahimî-
nin niyanetine bırakınlar.

Corugum! Senin de iki güzel ve
zeki yavru var: Hasan ve Bey-
zun. (*) İsterim ki sen de bu ibret
derisinden kendine bir pay çıkara-
sın. Onları çok fazla sevmey. Akl
Acaba bu müstakim müdâris? Herhal-
de çok sevmek için çalsın, onlarla
çok fazla uğraşın, kendi hâllerine
bırak, hüsnemler, sepsinler, daha
ziyade kendi kendilerine yettinsinler,
sen sefkatinin hamlelerine galibe
etmeye çalışarak uzaktan bak, ne
kadar kabılır o kadar...

Dua ederim ki dalma onları böy-
le bir mesafeden gözetirken her za-
man görsün ifthar ile, ipthac ile
kahşan ve hiçbir zaman bu müthiş

arının ateşinden sana bir küçük ki-
vilem bile sevransın.

Amcan: H. Z. Uşaklıgil

★

Yazılar okuyacak olanlara birkaç
şey:

Bu yazıları görecek olanlar eğer
onu yazının daha evvel başka yazı-
larını görmüş iseler, onları unutma-
lınlr. Bunlarda edebiyat yapınak,
san'at göstermek isteyen bir adamın
kaldığı değil, yalnız türlü emeklerle
vücude gelmiş sevgili yavrusunun
bir zulme kurban gitmiş; yanan,
dönürün son yıllarını göz yaşlarla,
ah ve emin ile süsükleyen mahkur
bir babanın aştelerle dolu kalbi
vardır.

Bunları ne için yazdım? Sadıca
bir sehbile, ona doğmuş müden
topoza göre müdüğü saate karar ya-
rılmak, onun hayalide, güncelin, ya-
larını teakubu arısından görecek sa-
kân dâiresinde kendisine beraber
bakılmak için... Vefatına yakın o-
lanlarda, işte halde da, istedikler
bundan bir göz atırlar ve uğurlar.
Ben ağlaya ağlaya yazdım, fakat
bakıcılarını ağlatarak arzularından
kaydım. Kalemî her türlü teaz
kaygılarından azade, serbest bıraktım.
Bu ibret eders ki bu yazılar
neticelendirme mahsus olarak yazıl-
mış değildi. Bunlar helki yalnız aile
evrakı arasında kalaydı dâbir işi
olurdu; fakat bîna teinin etmek is-
tiyenler oldu ki bütün baharlar ve
analar böyle bir facianın etrafında
toplamaşık baharlar hâlinine an-
kulan bir adı efvâdı kabiledendir,
ve, lüzum icindir ki onun hikâyesi
yalnız bir mahdud dâirenin değil
herkesin malidir.

Buna kendim ve onun için eseri
neşre karar verdim, yalnız te-
menni ederim ki onun örecek olan-
lar işte şu satırlarla izah edilen mak-
sad ve amilî unutmansınlar.

lik yazıyı Salı günü
okuyacaksınız.

(*) Hasan ve Beyzun, bu iki isim
bahâli geçen yavrularına doğdukları
gün burası büyük amraları Halid Zi-
ya Uşaklıgil tarafından konmuştu.

HALİD ZİYA UŞAKLIĞIL

BİR ACI HİKÂYE

Muharririn "Kırk Yıl, ile "Saray ve ötesi, kitaplarının devamı demek olan bu eser birçok tarihi vak'alara temas etmekle beraber oğlu Halil Vedadın hayatını ve ükubetini tasvir eden bir acı hikâyedir.

Nasiri :

HİLMİ KİTABEVİ

İstanbul — Ankara Caddesi No. 62

1942

Bir Acı Hikâye'nin kitap olarak ilk baskısının kapak fotoğrafı (1942).

Acıyı Kaleme Yükleme Yahut “Bir Acı Hikâye” Üzerine

“Bana her yerde senin ru-yi melalin görünür
Neye baksam gözümlün nuru hayalin görünür
Hicaz şarkı”

Modern Türk edebiyatının en üretken kalemlerinden biri olarak karşımıza çıkan Halid Ziya Uşaklıgil, bir yandan *Mai ve Siyah*, *Aşk-ı Memnu*, *Kırk Hayatlar*, *Ferdi ve Şürekâsı* romanlarıyla “Türk romancılığının babası” unvanını haklı olarak kazanırken bir yandan da hikâye türünün edebiyatımızdaki önemli örneklerine imza atmış bir şahsiyettir.

Roman ve hikâye türlerinin dışında makale, fıkra, tiyatro, mektup, tercüme, mensur şiir, edebiyat tarihi, inceleme gibi edebî türlerde de kalem oynatan Halid Ziya'nın üzerinde dikkatle durulması gereken yönlerinden biri de hatıra yazarlığıdır. O, kaleme aldığı hatıralarla da öncü bir şahsiyet olmuş, bu türde dikkat çekici eserleri edebiyatımıza kazandırmıştır. Çocukluğundan başlayarak kırk yaşına kadarki hayatını *Kırk Yıl* adlı kitabında işleyen Halid Ziya, mabeyn başkâtibi olarak atandığı Dolmabahçe Sarayı'nda yaşadıklarını ve döneme dair gözlemlerini ise *Saray ve Ötesi*'nde toplamıştır.

Kırk Yıl'in önsözünde ömrünün kırk yılına ait hatıraları yazdığını, bu yaştan sonraki hatıralarını ise yazmaya fırsat bulup bulamayacağını bilmediğini belirten yazar, ilerleyen yıllarda *Saray ve Ötesi*'ni kaleme alır. Tam hatıralarının bittiğini düşünüp bu metinleri de “son hatıralar” şeklinde düzenlerken, hayat ona acı hem de çok acı bir bir tecrübe yaşatır; oğlu Ve-

dad Uşaklıgil'in ölüm haberini alır ve bu haberle adeta yıkılır. Vedad Uşaklıgil, 3 Aralık 1937 tarihinde Arnavutluk'un Tiran şehrinde büyükelçilikte görevliyken intihar etmiştir. İşte *Bir Acı Hikâye*, Halid Ziya'nın oğlu Vedad'la ilgili hatıralarını ele alan ve bu eklemlı hadise üzerine eğilen bir eserdir.

Evlat ölümü gibi tahammül etmesi güç bir durumla yüz yüze gelen yazar, yaşadıklarını ve ıstıraplarını yazarak kendini teskin etmeye çalışır. Eserini yazarken nihayetle kaleminden kan damlayacağını ve derin ıstıraplar duyacağını bilse de hatıralarını okurlarla paylaşarak rahatlamak yolunu seçer. Bu tür eserlerin bir başka yazılış gayesi daha vardır ki o da yazarın vefat eden kişiye duyduğu derin muhabbetle onu toprağa teslim ettikten sonra da yaşatmak istemesidir. Edebî manada bir ağıttır yazılan ve yazar acısını herkese duyurmak, bu ağıt sayesinde ölen kişinin unutulmasını engellemek ve onu ölümsüz kılmak gayesini güder.

Bu durumun edebiyatımızda güzel örneklerinden biriyle Rezaizade Mahmut Ekrem'in hayatında karşılaşırız. Daha önce iki evladını kaybeden yazar, oğlu Nijad'ın henüz on beş yaşındayken ölümü üzerine *Nijad Ekrem* adlı ünlü eserini kaleme almıştır. Bu noktada Rezaizade ile Halid Ziya'nın hayatlarının da önemli paralellikler gösterdiğini belirtmemiz gerekir. Talihin çok garip bir cilvesidir ki Halid Ziya da üstadı Rezaizade Mahmut Ekrem gibi birkaç evlat acısını birden yaşamış bir babadır ve Vedad Uşaklıgil onun vefat eden dördüncü evladıdır. Nihayetle Halid Ziya da Rezaizade gibi oğluyula ilgili hatıralarını yazarak bir anlamda içdökümü yapmış, acılarını hafifletmeye çalışmış ve evlat acısı karşısında duyduğu derin ıstırapı kaleme ve kelama yükleme yolunu seçmiştir.

Halid Ziya, yeğeni Ali Ekrem Uşaklıgil'e yazdığı mektupta *Bir Acı Hikâye*'yi kaleme alış amacını şu cümlelerle açıklar:

Bunları niçin yazdım? Sadece bir sebeple: Onu doğduğu günden toprağa gömüldüğü saate kadar yaşatmak, onun hayaliyle günlerin, yılların teakubu ardından giderek imkân dairesinde kendisiyle beraber bulunmak için... Vedad'a yakın olanlar da aile halkı da istedikçe bunlara bir göz atarlar ve ağlarlar. Ben ağlaya ağlaya yazdım fakat başkalarını ağlatacak

saniyelerden kaçındım. Kalemi her türlü tesir kaygılarından azade, serbest bıraktım.

Yazarının tabiriyle “bedbaht bir baba, mazlum oğlunun ölümü üzerine ciğergâhından kopan sakin fakat derin hicran ahları”nı kaleme dökmüştür. Halid Ziya eserinde Vedad’ın hayatını, doğumundan ölümüne dek bütün ayrıntılarıyla işler. Öyle ki *Bir Acı Hikâye*’nin satır aralarında Türk romancılığının babasının, gerçek hayatta da evlatlarının üzerine titreyen çok şefkatli bir insan olduğunu fark eder ve yaşadığı ıstıraplara ortak oluruz.

Bir Acı Hikâye, evvela *Son Posta* gazetesinde 17 Ağustos 1940 tarihinde “Bir Acı Hikâye: Halil Vedad” adıyla tefrika edilmeye başlanmış, 40. bölümün sonuna kadar bu tefrika aralıklarla devam etmiş, 30 İkinciteşrin (Kasım) 1940 tarihli nüshada yazarın, “Bir yandan siyasi vaziyetin günden güne artan ehemmiyetine, bir yandan da kâğıt buhranından dolayı matbuat sütunlarının darlığına binaen bu yazıları tefrika olarak takibe muvafık nazarıyla bakmadığımdan şimdilik burada kesmeyi tercih ediyorum,” notuyla tefrikaya ara verilmiştir. Halid Ziya bu notun yayımlanışından yaklaşık sekiz ay sonra yine *Son Posta*’da “Oğluma Dair” başlığıyla kitabın iki bölümünü daha neşretmiş, daha sonra bu metinler çeşitli bölümler ve başka yazılar eklenecek 1942’de kitap olarak basılmıştır.

Türk edebiyatında hatıra türünün en güzel örneklerinden biri olan *Bir Acı Hikâye*’nin elinizde tuttuğunuz edisyonu yayına hazırlanırken eserin Hilmi Kitabevi tarafından 1942 yılında yapılan baskısı esas alınmıştır. *Kırk Yıl ile Saray ve Ötesi*’ne göre daha sade bir dille kaleme alınan *Bir Acı Hikâye*’nin bu edisyonunda sadeleştirme yoluna gidilmemiş, eserin özgün dili ve üslubu korunmaya çalışılmıştır. Bununla birlikte eser yayına hazırlanırken günümüzün dilbilgisi ve yazım kuralları dikkate alınmıştır.

Kitapta bazı şahıs, olay ve terimlere ait bilgiler dipnotlarla açıklanmış, kitabın sonuna bir sözlük hazırlanarak günümüzde anlamının bilinmesinde zorlanılacak kelimelerin karşılıkları verilmiştir. Ayrıca kitabın sonuna özel adlar dizini hazırlanmış, daha sonra çalışma yapacaklar için kolaylık sağlanmaya çalışılmıştır.

Bir Acı Hikâye'nin bu edisyonunda kitap görsel anlamda da zenginleştirilmeye çalışılmıştır. Bu bağlamda kitabın ilk baskısında kullanılan Vedad Uşaklıgil fotoğraflarının yanı sıra gazete arşivlerinden, Taha Toros ile Emine Uşaklıgil arşivlerinden yararlanılmıştır. Bu vesileyle Vedad Uşaklıgil'in ilgili fotoğraflarını bizimle paylaşan Sayın Emine Uşaklıgil'e teşekkür ederim. Kitabın özenli bir baskıyla yayımlanması hususunda her türlü desteği veren kıymetli editörüm Mustafa Çevikdoğan'a ve Can Yayınları çalışanlarına da şükran borçluyum.

Necati Tonga
Kırıkkale, 2021

BİR ACI HİKÂYE

Muharririn *Kırk Yıl* ile *Saray ve Ötesi* kitaplarının devamı demek olan bu eser birçok tarihî vakalara temas etmekle beraber oğlu Halil Vedad'ın hayatını ve akıbetini tasvir eden bir acı hikâyedir.

1

Bir Acı Hikâye *Hakkında*

Yeğenim Ali Ekrem Uşaklıgil'e¹:

Senin o kadar sevdiğin ve vefatı faciasına o kadar yandığın Halil Vedad için yazılmış bu yazıları, işte seninle beraber birçok dostların ısrarına mukavemet edemeyerek nihayet neşre karar veriyorum.

Bana zannettirmek istediler ki, bu yazılar bir sanat eseri ve bir ibret dersi olmak üzere iki cihetle mühimdir: Birincisinde aldanıyorlar. Bunlarda sanat na-

mına hiçbir şeyler yok. Bu, mesela İngiliz şairi Young'un² kızının vefatı üzerine nazmettiği "Gece Düşünceleri" eser-i bedii, Recaizade'nin sevgili oğlu Nijad'ı³ ölümden

Ali Ekrem Uşaklıgil

1. Ali Ekrem Uşaklıgil (1892-1947): Gazeteci, yazar. (Y.N.)

2. Edward Young (1683-1765): İngiliz şair. *Night Thoughts* (Gece Düşünceleri) adlı kitabıyla tanınır. (Y.N.)

3. Nijad Ekrem (1884-1900): Recaizade Mahmut Ekrem'in çok genç vefat eden oğlu. (Y.N.)

kurtaramadığı zaman yazdığı en nefis kitabı¹ kabilinden edebiyatta bir mevkiye hak iddia edebilecek bir eser değildir, sadece bedbaht bir babanın mazlum bir oğlu için ciğergâhından kopan sakın fakat derin bir hicran ahıdır, bir bedbaht baba ki kara topraklara düşen üç yavrusundan sonra kendisini de oraya pek yaklaştıran bir zamanında, hayatının en büyük saadet ümidini, en kıymetli iftihar medarını da bir kaza darbesine kurban gitmiş görsün.

Evet, bu yazıların sanatla, edebiyatla hiçbir münasebeti yok, yalnız sadeliğin içinden çıkan öyle bir fecaati var ki, eğer buna bir kıymet atfetmek icap ederse yalnız bu kâfidir.

Yazıları basılmak üzere gözden geçirirken, yapraklarını yavaş yavaş, şurasında burasında irkilip durarak çevirdikçe dikkat etmemek mümkün olmadı: Bütün sadeliğine, her türlü sanat ziynetlerinden çıplaklığına rağmen, muhtelif safhaları sükûn içinde deveran eden öyle bir neticeye vasil oluyor ki, oraya kadar bütün birikmiş olan intibalar, birdenbire cidarını yararak müthiş bir tarrakayla patlayıp fişkırarak bir kızgın buhar tesirini yapıyor.

Haniya bazı facialar, bazı neşideler vardır ki sükûn içinde yayıla yayıla inkişaf edip dururken böyle bir istihzar devresinden sonra, nagehan, ciğerleri parçalayarak, göğüsleri yırtarak kopan bir feryat tuğyanıyla sönüp gider; bu yazılarda da böyle bir tesir var yahut bana öyle geliyor, belki aynı acıyı duymuş olan babalarda yahut onların acılarını tahayyül edebilecek olanlarda da bu tesir hasıl olacaktır. Herhalde bu, aranılarak iltizamla yapılmış bir sania değildir, facianın kendisinden doğan bir neticedir.

1. Rezaizade Mahmut Ekrem'in oğlunun ölümü üzerine kaleme aldığı *Nijad Ekrem* (1900) adlı şiir kitabı. (Y.N.)

Eserin bir ibret dersi olmasına gelince: Bu doğrudur. Onda görülecek ki oğlumla, dünyaya gözlerini açtığından başlayarak kendisine hıyanet eden hayata son bir nazar-ı nefrin attıktan sonra uyanılmayacak bir uykunun derinliklerine dalışına kadar, her gün, her saat, her adımda meşgul oldum, hayatımla, bütün kudretim vüs'üyle onun mevcudiyeti, öyle birbirine dolaşmış, birbiriyle bir sarmaşık olmuştu ki hiçbir kuvvet onları ayıramayacak zannolunabilirdi; tek o, ne kadar iyi yetiştirilmek mümkünse öyle yetişsin diye... Ve öyle yetişti, öyle serpildi; sonra rüzgârın hain darbesiyle kökünden koparak yerlere serildi; ortada yalnız sarındığı, tutunduğu, çürük, kof, kendisine hayat ve neşe veren taze yeşil kisvesinden sıyrılıveren çıplak, kökünden başlayarak varlığını kemiren bir kurtla gövdesine, yapraklarına kadar solgun, harap bir köhne ağaç kaldı.

Dediler ki evlat acısını ölçecek bir miyar yoktur. Bu da doğrudur fakat belki yalnız tek bir miyar vardır: O acıyı ihata eden hatıralar ne kadar çok ve zenginse sarf edilen emekler ne kadar ağır ve bol, bunlardan hasıl olan neticeler ne kadar olgun ve mesutsa duyulan acının ateşi de o nispette yakıcıdır. Analar ve babalar için çıkacak ibret dersi de buradadır: Çocuklarına fazla bağlanmasınlar, onlarla fazla sarmaş dolaş olmasınlar, her şeyi mukadderatın hükmüne ve onların varlıklarını Erhamürrahimin'in¹ sıyanetine bıraksınlar.

Çocuğum! Senin de iki güzel ve zeki yavrun var: Hasnun ve Beyzun². İsterim ki sen de bu ibret dersinden kendine bir pay çıkarasın. Onları çok fazla sevme. Ah! Acaba bu mümkün müdür? Herhalde çok sevmek için

1. Merhamet edenlerin en merhametlisi olan Allah. (Y.N.)

2. Hasnun ve Beyzun, bu iki isim, bahsi geçen yavrulara doğdukları gün bizzat büyük amcaları Halid Ziya Uşaklıgil tarafından konmuştu. (Yazarın notu.)

çalışma, onlarla pek fazla uğraşma, kendi hallerine bırak, büyüsünler, serpilsinler, daha ziyade kendi kendilerine yetişsinler, sen şefkatinin hamlelerine galebe etmeye çalışarak uzaktan bak, ne kadar kabilsen o kadar...

Dua ederim ki daima onları böyle bir mesafeden gözetirken her zaman göğsün iftiharla, ibtihaçla kabarsın ve hiçbir zaman bu müthiş acının ateşinden sana bir küçük kıvılcım bile sıçramasın.

Amcan Halid Ziya Uşaklıgil

* * *

Yazıları Okuyacak Olanlara Birkaç Söz:

Bu yazıları görececek olanlar eğer onu yazanın daha evvel başka yazılarını görmüşseler, onları unutmaldırlar. Bunlarda edebiyat yapmak, sanat göstermek isteyen bir adamın kalemi değil, yalnız türlü emeklerle vücuda gelmiş sevgili yavrusunun bir zulme kurban gittiğine yanan, ömrünün son yıllarını gözyaşlarıyla, ah ve eninle sürükleyen makhur bir babanın ateşlerle dolu kalbi vardır.

Bunları niçin yazdım? Sadece bir sebeple: Onu doğduğu günden toprağa gömüldüğü saate kadar yaşatmak, onun hayaliyle günlerin, yılların teakubu ardından gidererek imkân dairesinde kendisiyle beraber bulunmak için... Vedad'a yakın olanlar da aile halkı da istedikçe bunlara bir göz atarlar ve ağlarlar. Ben ağlaya ağlaya yazdım fakat başkalarını ağlatacak sanialardan kaçındım. Kalemi her türlü tesir kaygılarından azade, serbest bıraktım. Bu ispat eder ki bu yazılar neşredilmeye mahsus olarak yazılmış değildi. Bunlar belki yalnız aile evrakı arasında kalsaydı daha iyi olurdu; fakat bana temin etmek isteyenler oldu ki bütün babalar ve analar böyle bir facianın etrafında toplanıp sıkı bağlarla birbirine sokulan bir aile ef-

radı kabilindendir ve bunun içindir ki onun hikâyesi yalnız bir mahdut dairenin değil herkesin malıdır.

Buna kandım ve onun için eseri neşre karar verdim, yalnız temenni ederim ki onu göreceğ olanlar işte bu satırlarla izah edilen maksat ve amili unutmasınlar.

*İlk Çocukluğu ve
Meşum Talihinin İlk Tecellisi*

Halid Ziya Uşaklıgil, oğlu Halil Vedad ve onun kucağında torunu Reşdan Uşaklıgil'le Yeşilköy'deki köşkünün bahçesinde. (Yarın, 27 Ekim 1921, s. 3)

Nişantaşı'nda Osmanbey Bahçesi'ne müntehi olan ve o zaman adeta bir sahra halinde bulunan caddede sefertası şeklinde dört katlı, pek mamur, yüksekliğinden ve merdivenlerinden başka bir mahzurunu görmediğimiz için senelerden beri oturduğumuz bir evde doğdu. Biz burada yine senelerden beri mütevali hastalıkların tehdidi altında bizi endişeden endişeye sürükleyen Güzin'le meşguldük. Anneleri çocuklarını bizzat emzirecek halde

bulunamadığı için sütninelere müracaat mecburiyeti bizi türlü acılara ve dertlere uğratmıştı. Güzin'i hastalıktan hastalığa sürükleyen sebep yine buydu. Bu defa doğan çocuğu mutlaka kendisi emzirip büyötmek isteyen annesini bu fikrinden caydırmaya teşebbüs bile etmedim.

Çocuğa Halil Vedad dedik. İlk gün ismini¹ büyükbabasının adından almıştım. Ondan evvel kaybettiğimiz Sadun –ki cidden pek güzel bir çocuktu– babamın adeta aşk ve sevgilisiydi. Onun vefatında cenazesinde hazır bulunan babacığımın beyaz sakalından süzölüp akan gözyaşlarını daima tahattur ederdim. Eğer sağ olsaydı oğlunun bu ikinci oğlunu da birincisi kadar severdi diye düşünerek onun Vedad ismine Halil mahlasını² pek münasip bulmuşum.

İlk önce, aylarca, annesinin çocuğu bizzat emzirmesinde pek isabet ettiğine hüküm verdirecek netayiç gördük. Fakat çocuk büyödükçe ve fazla gıdaya ihtiyaç hissettikçe gördük ki ana sütü kifayet etmiyor, fazla olarak annesinin guddelerinde bir iltihap mukaddemesi belirdi ve gün geçtikçe bu arıza ilerleyerek hatta bir ameliyeye bile lüzum gösterdi. Öyle ki artık henüz bir yaşına gelmeden, çocuğu memeden kesmek ve ahar suretle beslemek mecburiyeti hasıl oldu.

* * *

Burada pek acı bir hatıra için durmak ihtiyacını duyuyordum. Annesinin guddelerinde iltihap endişe verecek bir dereceye varınca o zaman her ikisiyle meşgul olan Asaf Derviş³, çocuğun hemen memeden kesilmesine kati

1. Bir bebeğe asıl adı verilineceye kadar geçici olarak verilen isim. (Y.N.)

2. Bir kimsenin ismine eklenen ikinci isim. (Y.N.)

3. Asaf Derviş Paşa (1868-1928): Osmanlı'nın son dönemlerinde hizmet vermiş, kadın hastalıkları hususunda öncü doktor. (Y.N.)

*Halid Ziya'ya kadar, romancı muhayyilesiyle doğmuş tek muharririmiz yoktur.
Hepsi roman veya hikâye yazmaya hevesli insanlardır.*

Ahmet Hamdi Tanpınar

*"Bugün hâlâ onun güzel siması, kara gözleri, beyaz dişlerini gösteren tatlı tebes-
sümü, Kartaltepe kabrinin derinliklerinde ebediyen sönmüşken, ben ne zaman
penceremden bahçemin kapısına baksam, Vedad geliyor, Vedad kapının önünde
başını kaldırıyor ve biçare babasını gene o tebesümüyü selamlıyor zannediyö-
rum. Onun bu hayali hiçbir zaman gözlerimden silinmeyecek."*

*Vedad Uşaklıgil, 3 Aralık 1937 tarihinde Arnavutluk'un Tiran şehrinde büyükelçi-
likte görevliyken intihar etmiştir. İşte Bir Acı Hikâye, Halid Ziya'nın oğlu Vedad'la
ilgili hatıralarını ele alan ve bu elemli hadise üzerine eğilen bir eserdir.*

*Evlat ölümü gibi tahammül etmesi güç bir durumla yüz yüze gelen yazar, yaşa-
dıklarını ve ıstıraplarını yazarak kendini teskin etmeye çalışır. Eserini yazarken
nihayette kaleminden kan damlayacağını ve derin ıstıraplar duyacağını bilse de
hatıralarını okurlarla paylaşarak rahatlamak yolunu seçer. Bu tür eserlerin bir
başka yazılış gayesi daha vardır ki o da yazarın vefat eden kişiye duyduğu derin
muhabbetle onu toprağa teslim ettikten sonra da yaşatmak istemesidir.*

Necati Tonga

#edebiyatımızın mirası #servetifünun #evlatacısı #hariciye #intihar #çankaya #bakırköy

 CAN

canyayinlari.com | f | | canyayinlari

anı

ISBN 978-975-07-5602-3

9 789750 756023